

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.14>

УДК 339.9

О. І. Міндова,

*к. е. н., старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4191-1375>*

ЗМІНА ПАРАДИГМИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ

O. Mindova,

*PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of International Economics
Relations, Odessa National University of Economics, Ukraine*

PARADIGM CHANGE OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND EU COUNTRIES UNDER THE CONDITIONS OF MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION

Стаття присвячена обґрунтуванню зміни парадигми співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ шляхом уточнення факторів впливу на таку співпрацю. Виокремлено політико – правові фактори (зміна порядку регулювання торговельних та інвестиційних відносин, застосування пільг, вимушена зміна логістичних перевезень, обумовлена окупацією частини територій), економічні фактори (економічна ефективність логістики, динаміка продажів на ринку, рівень цін, рівень споживання, рівень оподаткування), демографічні (зменшення кількості населення у зв'язку з

нападом ЄС, масове переміщення українців до країн ЄС, старіння населення у зв'язку з тим, що громадяни України похилого віку здебільшого залишились в Україні в умовах війни, а працездатне населення виїхало або знаходиться в зоні бойових дій), науково-технічні (сповільнення процесу впровадження розробок у виробництво, гальмування науково-технічного процесу внаслідок руйнування профільних будівель). Здійснено оцінку виокремлених факторів та надано варіанти вирішення проблеми чи реалізації можливості в розрізі кожного окремого фактору. Обґрунтовано перспективи співпраці України та ЄС в нових реаліях розвитку. Наукова новизна даного дослідження полягає в обґрунтуванні зміни парадигми співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ шляхом уточнення факторів впливу на таку співпрацю. При цьому в якості напрямку подальших досліджень доречно вказати необхідність розробки засад удосконалення митного режиму при здійсненні експортно-імпортних операцій між Україною та країнами ЄС в умовах військового стану.

The article is devoted to the justification of the change in the paradigm of cooperation between Ukraine and the EU countries in the conditions of the military aggression of the Russian Federation by clarifying the factors influencing such cooperation. The analysis of scientific studies devoted to the problems of international trade in the conditions of martial law showed that today there is a significant work done by various scientists in this context. However, the outlined problem cannot be considered definitively solved due to the lack of concrete directions for changing the paradigm of cooperation between Ukraine and the EU countries in the conditions of military aggression of the Russian Federation and thorough prospects for such cooperation in new realities. Political and legal factors are singled out (change in the order of regulation of trade and investment relations, application of benefits, for change of logistics transportation due to the occupation of part of the territories), economic factors (economic efficiency of logistics, dynamics of sales on the market, price level, consumption level, taxation

level), demographic (decrease in the number of the population in connection with the EU attack, mass movement of Ukrainians to EU countries, aging of the population due to the fact that the elderly citizens of Ukraine mostly remained in Ukraine during the war, and the able-bodied population left the war zone actions), scientific and technical (slowing down the process of introducing developments into production, slowing down the scientific and technical process due to the destruction of specialized buildings). An assessment of the isolated factors was carried out and options for solving the problem or realizing the opportunity were provided in terms of each individual factor. The prospects of cooperation between Ukraine and the EU in the new realities of development are substantiated. The scientific novelty of this research consists in justifying the change of the cooperation paradigm of Ukraine and the EU countries in the conditions of military aggression of the Russian Federation by clarifying the factors influencing such cooperation. At the same time, as a direction of further research, it is appropriate to indicate the need to develop the principles of improving the customs regime when conducting export-import operations between Ukraine and the EU countries under martial law conditions.

Ключові слова: міжнародна торгівля, європейська інтеграція, військова агресія РФ, гібридна війна України та ЄС, експортно-імпортна діяльність.

Keywords: international trade, European integration, military aggression of the Russian Federation, hybrid war of Ukraine and the EU, export-import activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями В сучасних умовах відкритої агресії РФ в бік української нації, що супроводжується повномасштабним вторгненням російських окупантів в Україну, відбувається радикальне переформатування всіх сфер суспільного життя, економічної сфери тощо. Не винятком є й сфера міжнародної торгівлі України з країнами

ЄС, яка також знаходиться під впливом певних трансформаційних процесів. В свою чергу, окреслена проблематика потребує ретельного дослідження з метою усвідомлення конкретних напрямів зміни парадигми співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ та подальшої розробки напрямів адаптації засад міжнародної торгівлі до таких змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття Аналіз наукових досліджень, присвячених проблематиці міжнародної торгівлі в умовах військового стану показав, що на сьогодні існує вагомий доробок різних вчених в даному контексті.

Серед науковців, які присвятили власні дослідження даному питанню доречно виділити: Алавердян Л. М. [1], Романенко О. В. [1], Давиденко Г. [4], Дергачова Г. М. [5], Смольникова В. Д. [5], Кінах М. [6], Рибак І. [7], Бабінська О. [7], Ставська Ю. В. [8], Глуха А. О. [8], Хаєцька О. П. [9].

Проте окреслену проблему не можна вважати остаточно вирішеною через відсутність конкретних напрямів зміни парадигми співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ й ґрунтовних перспектив такої співпраці в нових реаліях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) Метою даної статті є обґрунтування зміни парадигми співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ шляхом уточнення факторів впливу на таку співпрацю.

Задля досягнення поставленої мети в роботі вирішено наступні завдання:

виокремлено політико – правові, економічні, демографічні, науково-технічні фактори впливу на співпрацю України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ;

здійснено оцінку виокремлених факторів та надано варіанти вирішення проблеми чи реалізації можливості в розрізі кожного окремого фактору;

обґрунтовано перспективи співпраці України та ЄС в нових реаліях розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Аналізуючи співпрацю України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ[2, 3] важливо звернути увагу на потенційні для захоплення сегменти ринку, які можуть продукувати як ринкові загрози, так і можливості для розвитку такої співпраці (табл. 1 -8).

Перш за все проаналізуємо зміну парадигми впливу політико-правових факторів на співпрацю України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ.

Таблиця 1. Попередня таблиця політико-правових факторів співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ

№	Фактор	Проблема \ можливість (- / +)	Попит \ пропозиція (D/S)
1	Зміна порядку регулювання торговельних та інвестиційних відносин, застосування пільг	+	D
2	Вимушена зміна логістичних перевезень, обумовлена окупацією частини територій	-	S

Фактор зміни порядку регулювання торговельних та інвестиційних відносин, введення пільг.

Якщо країна входить в ЄС, то відповідно діє «Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС» та двосторонній інвестиційний договір, підписаний між країнами у 1995 році. Проте Україна знаходиться тільки на шляху вступу до ЄС.

Водночас, на сьогодні країни ЄС ввели пільговий режим на час дії військового часу для експортно-імпортних відносин між нашою державою та країнами ЄС.

Вимушена зміна логістичних перевезень, обумовлена окупацією частини територій виступає великою проблемою на шляху співпраці України та ЄС в сфері міжнародної торгівлі. РФ утворила певні перешкоди на шляху логістичних шляхів України. Прикладом виступає вивіз зерна до Туреччини, але це лише один з багатьох прикладів. Оцінка виокремлених факторів представлена в таблиці 2.

Таблиця 2. Підсумкова таблиця політико-правових факторів співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ

Фактор	Бальна оцінка значущості фактору (авторське бачення)	Варіанти вирішення проблеми чи реалізації можливості
Зміна порядку регулювання торговельних та інвестиційних відносин, застосування пільг	5	Врахування чинника при виборі способу виходу на ринок
Вимушена зміна логістичних перевезень, обумовлена окупацією частини територій	5	Пошук інших оптимальних шляхів перевезень

В умовах динамічного ринкового середовища вплив економічних факторів був взмозі або сповільнити розвиток та становлення української компанії на ринку ЄС, або навпаки сприяти активізації діяльності.

Насьогодні в умовах військової агресії РФ економічні фактори виступають визначальними при формуванні попиту на продукцію та чинником стабільності в компанії (табл.3).

**Таблиця 3. Попередня таблиця економічних факторів співпраці
України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ**

№	Фактор	Проблема/ Можливість (-/ +)	Попит/ пропозиція (D/S)
1	Економічна ефективність логістики	+	D/S
2	Динаміка продажів на ринку	+	D/S
3	Рівень цін	+	D/S
4	Рівень споживання	+	D
5	Рівень оподаткування	-	D/S

Економічну ефективність логістики можна розглянути за допомогою Logistic performance index, що формується Світовим банком. Міжнародна оцінка використовує шість ключових вимірів для оцінки ефективності країн, а також відображає загальний індекс LPI. Система показників дозволяє проводити порівняння зі світовим показником та з групою регіонів або доходів (з можливістю відображення кращої позиції групи або доходу групи) за шістьма показниками та загальним індексом LPI. LPI - це середньозважена величина балів країни за шістьма ключовими вимірами: ефективність процесу оформлення (тобто швидкість, простота і передбачуваність формальностей) органами прикордонного контролю, включаючи митні органи; якість інфраструктури торгівлі та транспорту (наприклад, портів, залізниць, доріг, інформаційних технологій); простота організації перевезень за конкурентними цінами; компетентність та якість логістичних послуг (наприклад, транспортні оператори, митні брокери); здатність відстежувати вантажі; своєчасність поставок у пункті призначення протягом запланованого або очікуваного часу доставки.

Динаміка продажів, рівень цін та споживання, рівень оподаткування є індивідуальними показниками і можуть розглядатись лише в розрізі кожної окремої групи товарів. Підсумкова таблиця окреслених факторів представлена в таблиці 4.

**Таблиця 4. Підсумкова таблиця економічних факторів співпраці
України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ**

Фактор	Бальна оцінка значущості фактору (авторське бачення)	Варіанти вирішення проблеми чи реалізації можливості
Загрози		
Рівень оподаткування	4	Врахування чинника при виборі способу виходу на ринок
Можливості		
Економічна ефективність логістики	4	Пошук оптимального способу доставки та збуту
Динаміка продажів на ринку	7	Використання ефективної ринково-продуктової стратегії
Рівень цін	8	Використання ефективної ринково-продуктової стратегії
Споживання на душу населення	7	Використання ефективної ринково-продуктової стратегії

Демографічні фактори актуальні для маркетингових досліджень у зв'язку з аналізом безпосередніх споживачів продукції. Зокрема аналіз структури суспільства дає можливість виявити основні групи споживачів та сформувати цільові сегменти (табл.5).

**Таблиця 5. Попередня таблиця демографічних факторів співпраці
України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ**

№	Фактор	Проблема/ Можливість (-/+)	Попит/ пропозиція (D/S)
1	Зменшення кількості населення у зв'язку з нападом ЄС	-	D
2	Масове переміщення українців до країн ЄС	+/-	D
3	Старіння населення у зв'язку з тим, що громадяни України похилого віку здебільшого залишились в Україні в умовах війни, а працездатне населення виїхало або знаходиться в зоні бойових дій	-	D

Чисельність населення країн Європи поступово збільшується, але різниця між населенням країн іноді просто колосальна. Тому даний чинник необхідно враховувати при виборі кожної окремо взятої країни.

Для країн Європи загалом є характерною проблема старіння населення. Проте сьогодні старіння населення відбувається і в нашій державі у зв'язку з тим, що громадяни України похилого віку здебільшого залишились в Україні в умовах війни, а працездатне населення виїхало або знаходиться в зоні бойових дій. Такий факт можна розглядати як загрозу для компанії, адже у старшому віці люди як споживачі багатьох видів продукції стають все менш привабливими.

Підсумкова таблиця демографічних факторів представлена в таблиці 6.

**Таблиця 6. Підсумкова таблиця демографічних факторів співпраці
України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ**

Фактор	Бальна оцінка значущості фактору (авторське бачення)	Варіанти вирішення проблеми чи реалізації можливості
Зменшення кількості населення у зв'язку з нападом ЄС	4	Позиціонування
Масове переміщення українців до країн ЄС	4	Позиціонування
Старіння населення у зв'язку з тим, що громадяни України похилого віку здебільшого залишились в Україні в умовах війни, а працездатне населення виїхало або знаходиться в зоні бойових дій	7	Врахування чинника при виборі способу виходу на ринок

Вплив науково-технічних факторів суттєво позначається на модернізації виробничого процесу, витратах виробництва та впливає на прибуток компанії навіть в умовах військового стану (табл.7).

**Таблиця 7. Попередня таблиця науково-технічних факторів
співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ**

№	Фактор	Проблема/ Можливість (-/+)	Попит/ пропозиція (D/S)
1	Сповільнення процесу впровадження розробок у виробництво	-	S
2	Гальмування науково-технічного процесу внаслідок руйнування профільних будівель	-	S

Отже, на сьогодні спостерігається цілком негативний вплив факторів на

розвиток науково-технічного прогресу. Підсумкова таблиця окреслених факторів представлена в таблиці 8.

Таблиця 8. Підсумкова таблиця науково-технічних факторів співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ

Фактор	Бальна оцінка значущості фактору (авторське бачення)	Варіанти вирішення проблеми чи реалізації можливості
Сповільнення процесу впровадження розробок у виробництво	7	Врахування при виборі способу виходу на ринок
Гальмування науково-технічного процесу внаслідок руйнування профільних будівель	4	Врахування при виборі способу виходу на ринок

Загалом можна побачити, що для співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ більше загроз, аніж можливостей за умови відповідної якості вироблюваної продукції. Проте при правильно обраній позиції компанія, за наявних умов та тенденцій, має змогу розширити власну частку ринку та сегмент споживачів, на яких вона орієнтується, або в крайньому випадку зберегти власну частку на ринку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі Україна виступає пріоритетним партнером для Європейського союзу (ЄС). ЄС допомагає Україні забезпечити стабільне, процвітаюче та демократичне майбутнє її громадян, виступає на стражі її територіальної цілісності та суверенітету. Водночас, між Україною та країнами ЄС – тісна економічна співпраця. В умовах сьогодення також відбувається посилення політичних зв'язків, зміцнення економічних відносин та утворення й розповсюдження спільних цінностей. Україна реалізує амбітну програму реформ, націлену на прискорення економічного зростання та підвищення рівня життя її громадян, продовжуючи реалізовувати щільні

торгівельні відносини з країнами ЄС.

Наукова новизна даного дослідження полягає в обґрунтуванні зміни парадигми співпраці України та країн ЄС в умовах військової агресії РФ шляхом уточнення факторів впливу на таку співпрацю.

При цьому в якості напрямку подальших досліджень доречно вказати необхідність розробки засад удосконалення митного режиму при здійсненні експортно-імпортних операцій між Україною та країнами ЄС в умовах військового стану.

Література

1. Алавердян Л. М., Романенко, О. В. (2019) Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з іншими країнами світу. *Ефективна економіка*. 4.

URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005>

2. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2021 році.

URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=6b2412a2-219c-4aa9-b4ef-87f9690e520f&title=BiuletenPotochnogoStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>

3. Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: зб. матер. круглого столу (Київ, 8 липня 2021 р.). Київ: НА СБУ, 2021. 189 с.

4. Давиденко, Г. (2020) Теоретичний аспект впливу стандартів на міжнародну торгівлю. *Інноваційна економіка*. 9-10. 5-10. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/327>

5. Дергачова Г. М., Смольникова В. Д. (2021) Вплив євроінтеграції на стратегічний розвиток підприємств. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230861>

6. Кінах М. (2022) Торговельні преференції ЄС для України: час нових можливостей для експорту в умовах війни. URL: <https://yur->

gazeta.com/golovna/torgovelni-preferenciyyi-es-dlya-ukrayini-chas-novih-mozhlivostey-dlya-eksportu-v-umovah-viyni.html

7. Рибак І., Бабінська О. (2020) Місце України в системі міжнародної торгівлі. ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки. 9. 13-16. URL: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.09.002>

8. Ставська Ю. В., Глуха А. О. (2018) Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах євроінтеграції. *Приазовський економічний вісник*. 5 (10). 59-64.

9. Хаєцька О. П. (2021) Аналіз проблем і перспектив зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 4. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2022/RvsPJNib3Sx0n5QlGBQc.pdf>

References

1. Alaverdian, L.M. and Romanenko, O.V. (2019), "Modern realities and prospects for development of foreign trade of Ukraine with other countries of the world", *Efektivna ekonomika*, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005> (Accessed 25 Sept 2022).
2. Ministry of Economy of Ukraine (2022), "Bulletin of the state of trade relations between Ukraine and the EU in 2021", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=6b2412a2-219c-4aa9-b4ef-87f9690e520f&title=BiuletenPotochnogoStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas> (Accessed 25 Sept 2022).
3. NA SBU (2021), *Hibrydna vijna: sutnist', vyklyky ta zahrozy: zb. mater. kruhloho stolu* [Hybrid war: essence, challenges and threats: coll. the mother round table], NA SBU, Kyiv, Ukraine.
4. Davydenko, H. (2020), "Theoretical aspect of the influence of standards on international trade", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 9-10, pp. 5-10, available at: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/327> (Accessed 25 Sept 2022).

5. Derhachova, H.M. and Smol'nykova, V.D. (2021), "The impact of European integration on the strategic development of enterprises", available at: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230861> (Accessed 25 Sept 2022).
6. Kinakh, M. (2022), "EU trade preferences for Ukraine: a time of new opportunities for exports in war conditions", available at: <https://yur-gazeta.com/golovna/torgovelni-preferenciyyi-es-dlya-ukrayini-chas-novih-mozhlivostey-dlya-eksportu-v-umovah-viyni.html> (Accessed 25 Sept 2022).
7. Rybak, I. and Babins'ka, O. (2020), "Place of Ukraine in the international trade system", *ΛΟΗΟΣ. Mystetstvo naukovoï dumky*, vol. 9, pp. 13-16. <https://doi.org/10.36074/2617-7064.09.002>
8. Stavs'ka, Yu.V. and Hlukha, A.O. (2018), "Prospects for the development of Ukraine's foreign economic activity in the conditions of European integration", *Pryazovs'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 5 (10), pp. 59-64.
9. Khaiets'ka, O.P. (2021), "Analysis of problems and prospects of Ukraine's foreign trade with EU countries", *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 4, available at: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2022/RvsPJNib3Sx0n5QlGBQc.pdf> (Accessed 25 Sept 2022).

Стаття надійшла до редакції 26.09.2022 р.